

Omgang met varken beïnvloedt welzijn en productie

Varkenshouders zouden hun dieren beter moeten leren verstaan

Ter verbetering van het dierenwelzijn is in de varkenshouderij vooral geprobeerd verbeteringen aan te brengen in houderijsystemen. Maar de manier waarop we met dieren omgaan is zeker zo van invloed. Hoewel veel varkenshouders 'goede omgangsvormen' met varkens als soft zullen betitelen, is het echt de moeite waard daar naar te kijken. De interactie tussen mens en dier beïnvloedt namelijk niet alleen het welzijn van de dieren, maar ook de productiviteit.

Dierenwelzijn begint met een optimale gezondheid, een goed klimaat, afgestemde voeding en een krachtig management. Menig varkenshouder denkt deze basisbehoeften goed voor elkaar te hebben. Maar Marrit van Engen van Farmula One betwijfelt dat. Varkenshouders signaleren en herkennen het gedrag van hun dieren volgens haar onvoldoende. "Veel varkenshouders zien niet of een varken goed in zijn vel zit. Stereotiep gedrag zoals looskauwen wordt nauwelijks nog opgemerkt." Met eenvoudig te realiseren aanpassingen kan een varkenshouder volgens Van Engen zowel het welzijn voor het varken als voor zichzelf verbeteren. De interactie mens-dier (omgangsvorm) speelt hierbij een cruciale rol.

'Soft' of niet, het is zeker de moeite waard erover na te denken. Die andere omgang kan namelijk ook nog een voordeel opleveren. Uit onderzoek van Wageningen UR Livestock Research blijkt, dat de manier van omgang met varkens ook van invloed is op de productieresultaten van de dieren. Een rustige behandeling van en een goede omgang met de dieren levert betere prestaties op.

Voor dit onderzoek werd een aantal varkens vanaf de geboorte ingedeeld in twee groepen, met enerzijds een ruige behandeling en anderzijds een rustige behandeling. De ruige behandeling hield in dat de dieren tijdens controles werden opgeschrikt door tegen de hok-

afscheiding te slaan of te schoppen. Tijdens het verplaatsen werden de dieren flink opgejaagd naar de nieuwe afdeling. De verzorgers van de 'rustige' groep controleerden de dieren door rustig pratend in het hok te hurken en de dieren bij benadering voorzichtig aan te raken. Indien nodig werden de dieren rustig opgepakt. Opvallend bij de ruige behandeling in het kraamhok en tijdens de opfokfase was de grotere spreiding in de groei bij de geltjes in vergelijking met de beren.

Productieresultaten

Behalve deze spreiding in groei zorgde de 'softe' omgangswijze ook voor verschil in slachtresultaat. De spekdikte was bij ruig behandelde varkens lager dan bij rustig behandelde varkens. Het vleespercentage van ruig behandelde beren was hoger dan bij rustig behandelde beren. Ruig behandelde dieren hielden blijkbaar minder energie uit het voer over, wat zich vertaalde in minder spekaanzet.

De effecten van de verschillende manieren van omgang waren voor de diervverzorgers vooral merkbaar in het gedrag van de dieren. De ruig behandelde dieren waren veel onrustiger. Dat maakt het uitvoeren van controlemomenten en werkzaamheden als enten en verplaatsen lastiger. Volgens onderzoeker Marko Ruis van Wageningen UR Livestock Research geeft dit onderzoek duidelijk het belang aan van de

Door rustig contact te maken met gelten, leren zij de varkenshouder kennen. Hierdoor zijn ze minder angstig.

kwaliteit van interactie tussen mens en dier. "Menselijk gedrag kan als bedreigend, negatief en onvoorspelbaar worden ervaren en veroorzaakt daarmee angst en stress bij varkens. Bovendien onthouden varkens angstmomenten en koppelen die aan bepaalde handelingen op het bedrijf." Angst en stress beïnvloeden vervolgens het welzijn, de productie en het gemak van hanteren op negatieve wijze. Het verbeteren van de omgang met varkens vermindert angst en stress en heeft daarmee dus overduidelijk een positief effect.

Om dit te bereiken moet een varkenshouder zich

volgens Ruis eerst verplaatsen in de gedachtegang van een varken. "De gangbare houderij-systemen druisen volledig tegen de natuur van het varken in. Een varken wordt als het ware dom gehouden en het diergedrag wordt genegeerd of zelfs niet herkend." Als voorbeeld trekt Ruis de vergelijking met de rundveehouderij. "Een koe geeft een duidelijk signaal af wanneer zij 'te ruig' wordt behandeld: de melkgift zal snel dalen. Bij een zeug heeft een ruige behandeling niet direct een zichtbaar effect, maar op de lange termijn heeft dit zeker consequenties."

Ontwikkeld brein

Uitgangspunt voor verandering in de omgang

Foto: Ruben Keestra

met dieren is het sterk ontwikkelde brein van varkens. Dat moet met regelmaat worden geprikkeld. Het realiseren van grotere groepen draagt hier volgens van Engen positief aan bij. "Geef varkens de ruimte om zelf keuzes te maken waar ze gaan liggen en bied daarbij het nodige comfort. Een varken ligt immers twintig uur per dag, waarbij een betonvloer vanzelfsprekend minder comfortabel is dan een strobed." Ook afleidingsmateriaal kan bijdragen aan positieve prikkels, mits dat afwisselend wordt ingezet. Met regelmaat een handvol stro geven, verveelt echter nooit en dat kost een varkenshouder weinig extra tijd. Daarnaast zoeken varkens van nature naar beschutting. Dit kan worden gerealiseerd door een plateau of extra schotten in het hok te plaatsen

waar een varken op, onder of achter kan gaan liggen. Een varken zal zich hierdoor beter op zijn gemak voelen.

Door rustig, duidelijk en vooral consequent met varkens om te gaan, krijgt een varken vertrouwen in zijn verzorger. Van Engen: "Varkens worden vaak onbewust en uit gewoonte aangeraakt. Een varken beschouwt dit als een negatieve ervaring. Daardoor wordt een varken lastiger hanteerbaar en loopt de productiviteit vaak ongemerkt terug. Door varkens op de juiste manier te benaderen is dit te voorkomen." Op een bedrijf moet iedereen op eenzelfde manier omgaan met de varkens. Dat betekent dat er 'welzijnsmanagement' moet zijn. Naast onvermijdelijke negatieve prikkels, zoals verplaatsen of injecties, moeten varkens ook positieve prikkels ontvangen: zacht praten, rustig door de groep lopen tijdens controles of een beloning met stro of CCM. Voorspelbaarheid voorkomt stressmomenten.

Deze positieve interactie met de varkens moet vanaf het moment van aanvoer worden opgebouwd. Als voorbeeld noemt Van Engen de aanvoer van fokgelten op een zeugenbedrijf. "Door met regelmaat het hok in te lopen, raken deze dieren gewend aan menscontact. Een varkenshouder kan dit combineren met de bronstcontrole van jonge gelten in de groep." Ook een goede bedrijfsindeling en routing kan bijdragen aan een soepele omgang met de dieren. Zorg voor korte en goed opgeruimde loopgangen en degelijke, verplaatsbare schotten om de varkens de juiste weg te wijzen. Entingen en vaccinaties zijn handelingen waar varkens angstig voor zijn. Van Engen: "Mijn ervaring is dat het toepassen van nieuwe technieken, zoals naaldloos enten, het aantal stressmomenten door deze handelingen beperkt."

Spanningsveld

Een verbeterd dierenwelzijn op bedrijfsniveau krijkt uiteindelijk ook het welzijn van de varkenshouder op. Om dit te bereiken moet een varkenshouder zijn dieren leren 'verstaan'. Van Engen: "Angst kun je herkennen. Je kunt je dieren trainen niet bang te zijn voor mensen. Geef je dieren vertrouwen, zonder dat je daarbij te zachtvaardig wordt."

Varkenshouder en ZLTO-vakgroepvoorzitter Maarten Rooijackers ziet hierin ook het spanningsveld. "Veel varkenshouders ervaren dit onderwerp als soft en voelen hier niet veel voor. Welzijn kost immers altijd geld, is de algemene opinie. Toch moet de sector mee met de marktbehoefte naar een verbeterd welzijn voor varkens, de varkenshouder en de consument. In de welzijnsdiscussie praten we als sector te veel over vierkante meters, waarbij te star

Welzijn in uitvoering: Quality Handling

De wijze waarop varkenshouders en verzorgers met hun dieren omgaan, krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. De nieuwe training 'Quality Handling' leert cursisten hoe zij de omgang met dieren kunnen verbeteren. Er worden duidelijke relaties gelegd tussen de productiviteit en het gedrag van diervverzorgers. Ook wordt aangetoond dat veel te veel dieren erg angstig zijn. Op dit vlak is daarom nog veel te winnen. Marko Ruis, onderzoeker bij Wageningen UR Livestock Research: "In Australië is een ruime ervaring met dergelijke trainingen. Niet alleen de mens-dierrelatie verbetert sterk, maar ook de technische resultaten. Zo produceren de zeugen op bedrijven met een 'getrainde diervorzorger' in dat land gemiddeld zeven procent meer gespeende biggen." De training 'Quality Handling' maakt deel uit van het Europese Welfare Quality project. Het is een kort programma van één dagdeel. De training benadrukt dat een goede en positieve omgang met dieren vooral afhangt van een positieve houding.

wordt vastgehouden aan wetgeving. Het doel is echter belangrijker dan het middel. Wanneer we deze welzijnsbehoefte op andere manieren in kunnen vullen, moeten we hier niet voor weglopen, maar moeten we juist innovatief te werk gaan."

Rooijackers vindt dat de varkenssector zichzelf gevangen houdt door blijvend terug te vallen op oude gewoontes. Als voorbeeld noemt hij de moeizame overschakeling naar betere groeps-huisvestingssystemen. "In sommige landen zie je al vooruitgang in die richting, terwijl het juist bij ons actueel is. De welzijnsbehoefte is een feit, zie de invulling ervan als een kans voor de sector en de realisatie van een positief imago richting burger."